

SEBŐK MELINDA

Babits, a költő

Rejtőzködő tanulmány a György Oszkár-hagyatékban

A *Nyugat* 1925-ben tanulmány- és novellapályázatot hirdetett¹ valamely 1900 és 1925 között megjelent irodalmi műről vagy ez időszakban alkotó magyar íróról. A pályaműveket 1925. október 15-ig lehetett beküldeni gépirással, névtelenül, lezárt jeligés levéllel a *Nyugat* szerkesztőségébe. György Oszkárta ambicionálta, hogy Babits Mihályról az első monográfiát ő írja, ezért elhatározta, hogy elküldi pályaművét.

„Ma kortársai közül egyedül áll a magyar lyra csucsán”² – György Oszkár ezekkel a szavakkal jelölte ki Babits helyét a modernség áramában, 1925-ben írott *Babits, a költő* című kéziratos tanulmányában. Amikor Babits költészetét tárgyaló írását papírra vetette, még nem sejtette, hogy kortársa lírai életművét részletesen bemutató tanulmánya életében sosem kerül nyilvánosság elé. A tanulmány, amelyet *In memoriam György Oszkár* kötetben rendeztem sajtó alá, 2016 júniusáig a Fejér Megyei Levéltár kéziratos hagyatékában lappangott.³

* A szerző a Károli Gáspár Református Egyetem Modern Magyar Irodalomtudományi Tanszékének docense.

1 „A Nyugat elhatározta, hogy kettős pályázatot hirdet: novellára és irodalmi tanulmányra. A pályadíjak összege 10-10 millió korona. A pályázat feltételei a következők:

1. Kívántatik egy novella, melynek terjedelme legfeljebb egy ív – 16 oldal – a *Nyugat* formátumában számítva. Tárgyválasztás vagy a feldolgozás módja tekintetében semmi korlátot nem szabunk a pályázók elé. Három pályadíjat adunk ki a három legméltóbbnak talált pályaműnek. Az első díj 5.000.000 kor. A második díj 3.000.000 kor. A harmadik díj 2.000.000 kor. A pályadíjat nyert művek első közlési joga a *Nyugat*-é. Ha ezeken kívül is akadnának a *Nyugat*-ban való közlésre érdemes pályaművek, ezeket a *Nyugat* közli és a nála szokásos honoráriumot fizeti értük. Pályadíjat nem nyert művek kéziratait nem őrizzük meg.

2. Kívántatik egy kritikai tanulmány valamely 1900 és 1925 között megjelent magyar irodalmi műről vagy ez időszakban virágzott magyar íróról. Terjedelme legfeljebb egy ív – 16 oldal – a *Nyugat* formátumában számítva. A többi feltételek, a pályadíjak is, azonosak a novellapályázat feltételeivel. Mindkét pályázat bírálatára a *Nyugat* szerkesztősége a Vörösmarty Akadémiát kérte fel, amely három-három bírálót küldött ki e célra. [...] A Vörösmarty Akadémia tagjai az Akadémia szabályai értelmében nem nyerhetnek pályadíjat.” [Szerző nélkül], „A *Nyugat* 20 millió pályázata”, *Nyugat* 18, 14–15. sz. (1925): 212.

2 György Oszkár, „Babits, a költő”, in *In memoriam György Oszkár*, kiad., tan. SEBŐK Melinda, 137–162 (Székesfehérvár: Vörösmarty Társaság, 2016), 140.

3 A György Oszkár-hagyatékban a tanulmánynak két változata is fellelhető: kéz- és gépirat. A géppel írott több helyen hibás, hiányos, elütéseket tartalmaz és nem megfelelően központosított: ezért össze kellett vetni az eredeti kézíráttal. A tintáírású kézirat szintén több helyen javított, áthúzott részeket, néhol alig olvasható vagy nehezen érthető mondatokat is tartalmaz. A sajtó alá rendezett dokumentumban a szerző javításait is próbáltam figyelembe venni. Vö. GyÖRGY, „Babits, a költő”, 137–162.

A továbbiakban a sajtó alá rendezett szöveg oldalszámaira hivatkozom.

Noha György Oszkár 1901 és 1906 között a budapesti bölcsészkaron Babits Mihálylyal, Kosztolányi Dezsővel, Juhász Gyulával és Oláh Gáborral együtt indult el a költővé válás útján, és a *Nyugat* első nemzedékének lírikusaival egyszerre jelentek meg első szárnypróbálgatásai, később az irodalmi élet periferiájára került. Baudelaire és Verlaine fordítójaként, három megjelent verseskötet (*In memoriam*, *Titkok*, *A végtelen faszor*) ellenére életében sosem kapott igazi elismerést. 1920-tól Székesfehérváron lelt otthonra, az Ybl Miklós Reáliskola tanáraként is rengeteget írt és fordított. Számos íróval, költővel levelezésen keresztül tartotta a kapcsolatot. Kortársaihoz küldött, írói-költői hagyatékokban fellelhető soraiból kirajzolódik művészi fejlődése, érdeklődési körének sokfélesége. Ezek a többnyire kiadatlan, kéziratos dokumentumok árnyalják pályaképét, újszerű információval szolgálnak poétikai-filozófiai tájékozottságáról, műfordítói gyakorlatáról és kulturális kapcsolatairól. A György Oszkár-hagyaték legértékesebb dokumentumai között tarthatjuk számon a Fejér Megyei Levéltárban őrzött írások közül a *Babits, a költő* című tanulmányt, valamint azokat a Babitshoz írott leveleit, amelyek az OSZK Kézirattárának Babits-hagyatékában találhatóak.⁴

György Oszkár és Babits Mihály 1901-ben a budapesti Magyar Királyi Tudomány-Egyetem magyar–francia szakára iratkoztak be. A két fiatal hallgató talán még az év őszén megismerkedhetett: a kis létszámú francia szakon vagy valamelyik előadáson, szemináriumon. Babits leckeönyvének tanúsága szerint a két fiatal hallgató költői-filozófiai-világirodalmi szemlélete elsősorban Bodnár Zsigmond irodalomelőadásain, Alexander Bernát és Pauler Ákos filozófiatörténet-óráin, Becker Fülöp és Tharaud Ernő francia irodalomról tartott értekezésein, valamint Négyesy László stílusgyakorlatain formálódott.⁵ A francia irodalom iránti rajongás, a dekadens költészet közös érdeklődési köre volt a két kezdő poétának. A Négyesy-stílusgyakorlatok szabad légköre, pezsgő szellemi élete is lehetőséget adott a költőknek, hogy kibontakoztathassák tehetségüket. E szemináriumok jelentették a születőben levő modern magyar irodalom legfőbb fórumát: itt olvasta fel Babits híres Poe-fordítását (*Harangok*) és a *Spinoza szobor előtt* című szonettjét. Babits, Kosztolányi és Juhász Gyula mellett lelkes hallgatója és aktív résztvevője volt a Négyesy-stílusgyakorlatoknak a Baudelaire- és Verlaine-rajongó György Oszkár is, aki szintén bemutathatta francia műfordításait és néhány korai versét (*Estefelé, Éj van, Halál, Halál és szerelem, Rózsalevél, Perdita*). Ezekből a költeményekből megállapítható, hogy a Heine-, Lenau- és Reviczky-reminiscenciák mellett Baudelaire és Verlaine nyomán a francia modern költészetfelfogást próbálta megvalósítani. Györgynek meghatározó élménye volt édesanyja korai halála, ezért a századvégi dekadens költészetre amúgy is jellemző magányosság és halálsejtelem visszatérő témája lett verseinek. Az egyedüllét és az elmúlás megérzése Babits lírájától sem volt idegen. Az esztétizált értelemben vett halál gyakori témája lett korai verseinek. Babits

4 GyÖRGY Oszkár – BABITS Mihálynak, OSZK Fond III/532/1–46.

5 BELIA György, *Babits Mihály tanulói* (Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó, 1983), 146–149. Az itt felsorolt tanárokon kívül többek között Gyulai Pál (*A magyar irodalom története*) és Beöthy Zsolt (*Petőfi költői jelleme, Vörösmarty Két szomszédváranak fejtegetése*) előadásaira is jártak, de mivel fiatal bölcsész-hallgatóként még nem tulajdonítottak a költészetnek nemzeti funkciót, így sem Gyulait, sem Beöthyt nem tartották példaképüknek.

szorongó, depresszióra hajló, ugyanakkor a költészet tökéletességét és modernségét részben a világirodalmi mintákban kereső költő volt. A hasonló lelki alkatú és érdeklődési körű egyetemi évfolyamtársak egy életre szóló barátságot kötöttek.⁶ 1901 és 1903 között a két költő rendkívül szoros munkakapcsolatban volt, kölcsönösen számítottak egymás kritikai ítéletére. A század elején a költészetnek még nem tulajdonítottak nemzeti funkciót: egy modernebb, dekadens, világirodalmi mintákból táplálkozó, az esztétikai minőséget előtérbe helyező verseszményt képviseltek. Költői gyakorlatukban ekkor még nem volt nagy eltérés, a század elején még nagyjából azonos szinten írtak verseket, és kölcsönösen kikérték egymás véleményét.⁷ 1903-ra barátságuk annyira elmélyült, hogy 1904 januárjában György Párizsba is magával hívta barátját. Babits azonban itthon maradt, magyar–latin szakon folytatta tanulmányait. György párizsi magányában depresszívebb lett, munkakedve csökkent. Mikor újra hazatért egyetemi hallgatótársaihoz, továbbra is Baudelaire és Verlaine költészetéből kapott ihletést a versíráshoz. Babitsot a franciák mellett a 19. századi angol és amerikai költészet is vonzotta: Swinburne, Longfellow vagy E. A. Poe zeneisége, verstani bravúrja éppoly inspiráló volt számára, mint a modern francia líra. Babits a világirodalom változatosabb színeit ízlelgette: az antik görög és latin, illetve a 19. századi francia–angol–amerikai líra nyomán a szövegalkotás új lehetőségeit próbálgatta. Mindennek hatására költészete György Oszkáréhoz képest más irányt vett. 1906-ban útjaik elváltak: György Oszkár Budapesten maradt, a *Revue de Hongrie* belső munkatársaként dolgozott; Babits magyar–latin szakon Baján kezdte el gyakorlóéveit. A két költő barátsága azonban nem szakadt meg: 1940-ig leveleztek, és néha személyesen is felkeresték egymást.⁸ György Oszkár *Levelek Iris koszorújából*, *Herceg, hátha megjön a tél is!*, *Recitativ*, *Nyugtalanság völgye*, *Sziget és tenger* című Babits-verseskötetek, *A gólyakalifa* és a *Kártyavár* című re-

6 György Oszkár 1903-ban küldte el első levelét pályatársának: feltehetőleg 1903 nyara és 1940 júliusa között leveleztek. Kettejük levélváltásából csak György Oszkár levelei maradtak fenn. György költőbarátja értékes kéziratait agárdi nyaralójában őrizte, Babits levelei valószínűleg a második világháborúban veszttek el. A székesfehérvári költő 37 év alatt több mint ötven alkalommal írt Babitsnak. Már az 1900-as évek elejétől igen sok verset, műfordítást küldött évfolyamtársának elmarasztaló vagy dicséretre szavakra várva. OSZK Fond III /532/ 39–46.

7 A György Oszkár-hagyaték kéziratosa feljegyzéseiből tudható, hogy György több versét is bírálta Babitsnak a Négyesy-stílusgyakorlatokon. 1903 nyarán a vakációt versírással töltötték, költeményeket és fordításokat küldtek egymásnak. György Oszkár „színszegény”-nek vélte Babits néhány versét, Babits is különféle megjegyzéseket írt György egyetemi hallgató korában keletkezett verseihez. Az *Öreg* című alkotásról úgy vélte: „kosztolányis, de jó”, a *Fogantatás* című költeményről pedig, hogy „a végén szép, de nem tökéletes”. Vö. SEBŐK Melinda, „György Oszkár és Babits Mihály párbeszéde”, in SEBŐK, *In memoriam...*, 13–27, 16.

8 Baudelaire *Les Fleurs du Mal* kötetének teljes lefordítása is György Oszkár ötlete volt, melyet először Kosztolányival, majd Babitscal próbált megvitatni: a kötet fordítását hármasan tervezték. Elképzelése azonban mégsem valósulhatott meg. Babits inkább szintén az egyetemi évek alatt megismert Tóth Árpád, majd a későbbi barát, Szabó Lőrinc támogatására számított. 1923-ban *A romlás virágai* címmel ők hárman jelentették meg a teljes Baudelaire-kötetet. György Oszkár fájdalomát csak némiképp enyhítette, hogy az előszóban neki, vagyis az első fordítónak ajánlották a kötetet (az összes költemény mintegy felét 1917-ben *A rossz virágai* címmel ő jelentette meg).

gények dedikált példányát legértékesebb könyvei között őrizte.⁹ Mivel Babitsnak szinte az összes kötetét jól ismerte, és egy teljesebb Babits-monográfia kiadását is tervezte, 1925-ben megírta *Babits, a költő* című tanulmányát.

A tanulmány pályázat bírálói a Vörösmarty Akadémia által kiküldött bizottság tagjai: Osvát Ernő, Fenyő Miksa és Schöpflin Aladár voltak. A *Nyugat* bírálati jelentéséből kiderül, hogy Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Molnár Ferenc, Tersánszky Józsi Jenő, Szomory Dezső, Tormay Cécile, Kassák Lajos, Földi Mihály és Gellért Oszkár műveinek elemzése mellett a legtöbb pályázat Ady Endre és Babits Mihály életművét tárgyalta. Három Babitsról szóló írás is érkezett: *Babits és a Kárvavár* című dolgozatot csak megemlégették; *Babits Mihály művészete, mint a fejlődés törvényszerű útja* című munkát szerencsésebb kísérletnek tartották; majd *Babits, a költő* György Oszkár-tanulmányt a kritikai érzéket mutató munkák közé sorolták. A beérkezett Babitsról szóló írások közül tehát György Oszkáré bizonyult a legjobbnak, melyet a bizottság a következőképp értékelt: „*Babits, a költő* című dolgozat, – a költő nagy művének minden részére kiterjedő igazi tanulmány, mely azonban gyengébb az összefoglalásban, mint az elemzésben”.¹⁰ Osvát Ernő, Fenyő Miksa és Schöpflin Aladár jó érzékkel mutattak rá az írás érdemeire és hiányosságaira. György Oszkár valóban részelemzésekben mélyed el. S bár pontosan látja pályatársa költészetének erőnyeit, és kiváló idézetekkel bizonyítja érveit; végül nem ad összegzést a Babits-líra alakulásáról. Noha György Oszkár többször utal arra, hogy a pályája elején a költészet újszerűségét a világirodalomi mintákban kereső, klasszikus álmokat kergető Babitsból a lélekölő háború riadalma szakította ki a „véres szavakat”, tanulmányában nem hangsúlyozza kellőképp pályatársa poétikai szemléletét. A bíráló bizottság tagjai tisztában voltak Babits költői érdemeivel. A *Nyugatot* szerkesztő Osvát Ernőhöz 1908 decemberétől rendszeresen érkeztek kéziratok, Schöpflin Aladár többször is méltatta a „nagy tehetségű, finom szellemű és érdekes egyéniségű”¹¹ pályatárs költészetét, melyet „intellektuális élet-vágy teljességnek”¹² nevezett; Fenyő Miksa egyik kritikájában „egy magas rangú költői szellem”¹³ megnyilatkozásának vélte. Babitsot a korabeli kritikusok közül Hamvas Béla „a modernnek klasszikusának”; Szabó Lőrinc „páratlan formaművésznék”; Tóth Árpád „a formák virtuózának” tekintette.¹⁴ Tehát olyan találó jelzővel illették költészetét, amiből kirajzolódott az addigi életmű egy-egy jellegzetessége. György Oszkár írása valószínű azért nem jelenhetett meg a

9 A művek dedikált példányait a székesfehérvári Szent István Király Múzeum őrzi a György Oszkár-hagyatéknál könyvgyűjteményében.

10 FENYŐ Miksa, OSVÁT Ernő és SCHÖPFLIN Aladár, „A *Nyugat* tanulmány pályázata: Bírálati jelentés”, *Nyugat* 19, 1. sz. (1926): 14–16, 15.

11 SCHÖPFLIN Aladár, „Irodalom és művészet – Levelek Irisz koszorújából”, *Vasárnapi Újság*, 1909. jún. 27., 551–552, 551.

12 SCHÖPFLIN Aladár, „Babits Mihály”, *Nyugat* 7, 12. sz. (1914): 801–805, 802.

13 FENYŐ Miksa, „Babits Mihály”, *Nyugat* 10, 22. sz. (1917): 841–844, 844.

14 HAMVAS Béla, „Babits Mihály, mint a modernnek klasszikusa”, (Pozsony) *Tavaszi* 1, 32. sz. (1919): 542–543, 543; SZABÓ Lőrinc, „Nyugtalanság völgye”, *Nyugat* 14, 1. sz. (1921): 47–51, 47; TÓTH Árpád, „A formák virtuóza”, *Nyugat* 17, 7. sz. (1924): 494–495, 494.

Nyugatban,¹⁵ mert – noha ráérezett Babits klasszikus és modern művészeti élményeinek együttes kifejezésére, költői hangjának különféle változataira és újabb poétikai kísérleteire – nem összegezte kellőképp a költői életmű alakulásának esztétikai-etikai szemléletét.

György Oszkár Babitsot Ady mellé állítja, érzékeltetve kettejük különbségét: „Ady a szenvedély, a vér, az élet; – Babits a gondolat, tudás, művészet. Az ősz-szenivel szemben ott áll a poeta doctus”. Majd megjegyzi: „Babitscsal egyidőben jelentkeztek, hogy csak a legkiválóbbakat említsem Kosztolányi és Juhász Gyula, bár egyik sem oly készen, mint Babits, [...] aki ma kortársai közül egyedül áll a magyar lyra csúcán.”¹⁶ György Oszkár tanulmányáról értesíti költőtársát, s a következő sorokat küldi 1926. március 6-án:

Kedves Barátom!

Székesfehérvár, 1926. március 6.

[...] Talán sejtet, ha ugyan olvastad, hogy a Babits a költő (jeligéje „Nemo propheta...”) c. Nyugatbeli pályaművet én írtam. Szeretném, ha ezt egyelőre más nem tudná rajtad kívül.

A tanulmány jó kritikát kapott, de sajnos, még csak nem is közölték, [...] pedig ma is úgy vélem, hogy bár sietve készült, egyetlen nyertes vagy megdicsért pályamű sem foglalkozott oly beleéléssel, oly mélyrehatóan tárgyával, mint én. Ha elolvasod magad is látni fogod. Én igen kérlek, ha lehet, szerezd vissza nékem a Nyugattól. [...] Az volt az ambicióm, hogy az első könyvet én írjam rólad; pályaművem is csak ennek a leendő könyvnek egy részlete volt.¹⁷

György Oszkárnak szándékában állt a kéziratot Babits prózai műveinek, műfordításainak elemzésével is kiegészíteni és egy teljes monográfiát kiadni. Bár 1926-ban két kötete is megjelent (Verlaine-fordítások *Jóság* címmel és *Titkok* önálló versgyűjteménye), az egykori évfolyamtársáról szóló könyv terve meghíúsult. A György-hagyatékban fellelhető *Babits, a költő* című kézirat a *Sziget és tenger* kötetig, vagyis 1925-ig részletesen mutatja be Babits költészetét. A 16 fejezetből álló tanulmány mindegyik részéhez Babits-versekből választ mottót. A bevezető fejezeten kívül – ahol Babits *Ady Endréhez* írott verséből idéz – kronologikus rendben halad a költői pályán. *In Horatium, Himnusz Irishez, Sunt lacrimae rerum, Vakok a hídon, Sugár, Gáláns ünnepség, A világosság udvara, Alkonyi prológus, Naiv ballada, Húsvét előtt, Május huszonhárom Rákospalotán, Szíttál-e lassú mérgeket, Versek, Csillagokig, Himnusz* című költeményeknek egy-egy kiragadott sorát idézi mottóként, majd egy adott lírai szakasz verseit elemzi.

15 A bizottság az első díj kiadását nem javasolta: a második díjat Kardos László Karinthy-tanulmánya, a harmadik díjat Komlós Aladár Adyról szóló írása nyerte. A díjazott pályaműveken kívül közlésre ajánlották a Nyugatnak a Gellért Oszkárrol, Földi Mihályról és Tersánszky Józsi Jenőről szóló tanulmányokat.

16 György Oszkár, „Babits, a költő”, 137–138, 140.

17 György Oszkár Babits Mihálynak [Székesfehérvár, 1926. március 6.], a kézzel, tintával írott levél leelőhelye: OSZK Fond III/532/30.

Az első fejezethez Babits *Ady Endréhez* írott verséből idéz, majd Ady és Babits költői alkatának jellegzetességeit tárgyalja: a szenvedélyes zseni és a tudós filozófus költői-emberi habitusának különbségeit találóan érzékelteti. György szinte az összes addig megjelent Babits-verset olvasta, kiválóan mutatott rá pályatársa világirodalmi érdeklődésére, a versek ihlette művészeti hatásokra. Remek példa erre, mikor részletesen elemzi az amerikai líra Babits költészetére tett jótékony hatását. Babitsot E. A. Poe nem csupán *A gólyakalifa* megírásában inspirálta, hanem számos költeményének létrejöttében is. *A Levelek Iris koszorújából* kötet *Sírverse* Poe *For Annie* című költeményével mutat rokonságot, míg a *Herceg, hátha megjön a tél is! Két nővére* Poe *To Helen* című művéhez hasonlítható. A halál a betegségtől és a szenvedéstől való szabadulást jelenti a *Sírversben*; szintén a láz, az élet legyőzése, a másvilágba való vágyódás kap hangot a Poe-költeményben. György Oszkár Babits-tanulmányában jó érzékkel Poe hatását véli felfedezni a *Sírversben*, a *Danaidákban* és a *Templom! Röpül!*, a *Fekete ország* című a századelőn keletkezett alkotásaiban:

A *Sírvers* lelkendezése csupa láz: [...]; s a láz Poe leggyakoribb szava, a lélek láza költészetének legbelső hangja volt. S a *Fekete ország* is. [...] Babits a visszaszólásokkal egyre mélyebbre tör mindennek magva és lényege felé. [...] De itt már [...] az idegen hatás nem nyers, nem idegen többé: eggyé forrnak a lázban, – Poe amúgy is rokon lélek vele.¹⁸

Elemzésében a világháború éveiben a békéért kiáltó Babits költői érdemeit hangutánzó és hangulatfestő szavakkal érzékelteti: a *Húsvét előtt*ben már „jajhörgés lesz a zenéből. [...] a *Fortissimo* még zordonabb, mert a béke zenéje nem oldja fel, mint am azt, – a diszharmónia zenéje ez; ritmusa: jégeső-kopogás”.¹⁹ Jól látja a világháború éveiben majd Trianon drámai következményei után megrendült Babits költői hangjának változásait. Noha néhány fontosabb verset (pl. *Esti kérdés*) nem elemez kellő részletességgel, és a *Sziget és tenger* kötetet is csak felszínesen érinti („megcsendesült könyvnek” nevezi); tanulmánya nem csupán irodalomtudományi értekezésként, hanem szépirodalmi szövegként is megállja a helyét. György lírai alkata mutatkozik meg metaforikus nyelvezetében, kitűnő példa erre a *Téli dal* gyémánt-metaforája: „Ha Babits csak a vers nagy büvésze volna, ahogy sokan hiszik, sose állt volna meg lenyűgözve lelkének óriásai előtt, sosem szakadt volna föl belőle a *Téli dal*, ez egy darabban kidobott gyémánt, a magyar lyra legragyogóbbjaiból. Kéztördelő kétség, vakmerő iszonyat robban, és nyugszik el a versben.”²⁰ Az írás stílárís megformáltsága néhol bravúros, máshol nehezebben érthető; ugyanakkor néhány találó metaforával, gondolatpárhuzammal és ellentéttel kitűnően tudja érzékelteti Babits költői alkatát: a filozofikus poeta doctus világirodalmi érdeklődésének sokféleségét. György felfedezi, hogy a világirodalomból kölcsönzött líramodell eszközként szolgál a költői én kifejezésére, mert Babits „Térben és Időben utazott”.²¹

18 György, „Babits, a költő”, 141.

19 Uo., 154.

20 Uo., 152.

21 Uo., 149.

„klasszikus ritmusaiban görög és római vér folyik”,²² máshol a költemények lélektani gyökereiben egy „dekadens ízű Baudelaire”-t²³ sejteni. Az antik és a francia szerzők mellett pontosan kimutatja az olasz (Dante), a német (Goethe), az angol (Swinburne) és az amerikai (Poe) alkotók hatását: érzékletesen elemzi Babits világirodalmi érdeklődésének sokféleségét. Bár pályatársa filozófiai érdeklődését csak néhol említi, *Egymásnak kezét nyújtva századokon át* című gépiratos, szintén kiadatlan tanulmányában, azt írja: Babitsnak, Kosztolányinak is megvan „a maga nietzschei korszaka”.²⁴

Az 1919 novemberében *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című esszéjének be-tétjeként megjelent *Szittál-e lassú mérgeket* című verset is részletesen elemzi, amikor a diktatúra eszközeit: a terrort, az elnyomást, a véres harcokat mindig is elutasító, a morális-etikai eszméket valló költő csalódását fejti ki:

A forradalom: mélység, örvény, előre nem látott erők; nem gép, de élet. Aztán kiderül lelkében (még a kommün alatt), hogy az eszmék mélyén a tömegek lelkében is csak szavak, gépek, halál, gép-halál rejlenek, és meghal tőlük az eszme, a lélek. A *Szittál-e lassú mérgeket* a kor reprezentáns verse (művészi szempontból is); legjobban fejezi ki e kor hangulatát: nincsenek ideálok.²⁵

A tanulmány további érdekessége, hogy – noha Babits mindig is a hagyományokat tisztelő értékvédő maradt – György Oszkár szinte elsőként mutat rá a *Nyugtalanság völgye* és a *Sziget és tenger* szabad vers inspirálta alkotásaira: „új verseiben szinte forma nélkül, mint drót nélkül, immateriális anyagon át jönnek a hangok”.²⁶

A György Oszkár-hagyaték *Babits, a költő* című tanulmánya különös értéket képvisel. A 2016-ig kéziratban lappangó dokumentum²⁷ több irodalomtudományi szempontból is lényeges információra hívja fel a figyelmet. A pályamű kiváló érzékkel és eredeti szövegpárhuzamokkal mutat rá a Baudelaire-, a Verlaine- és a Poe-ihlette Babits-versekre; felfedezi az 1920-tól bekövetkező költői hang átalakulását; az írás további érdeme, hogy az addigi lírai életművet világirodalmi minták és motívumok asszociá-

22 Uo., 143.

23 Uo., 142.

24 György Oszkár, *Egymásnak kezét nyújtva századokon át*, gépirat, [é. n.], Fejér Megyei Levéltár, György Oszkár-hagyaték, XIV. 4., 3.

25 György, „Babits, a költő”, 156.

26 Uo., 161. Karinthy Frigyes a *Sziget és tenger* újfajta, formabontó lírai áradásról azt írja: „A gondolat dobálózik, hánykolódik itt, testté váltan. [...] dadog, felordít, rohanni kezd, megáll, összecsuklik, hangosan felzokog”. Karinthy Frigyes, „Sziget és tenger, Strófák prózában”, *Nyugat* 18, 20. sz. (1925): 262–264, 262.

27 A *Babits, a költő* című íráson kívül a hagyaték több kéziratban maradt tanulmányt is rejt. György Oszkár *Irodalmunk és irodalomtörténetünk* címen megírta a magyar irodalom történetét a *Gesta Hungarorum*tól egészen saját koráig. A régebbi magyar irodalomból külön írást szentelt Berzsenyinek, Petőfinék és Arany Jánosnak. Magyar költők idegen írókról szóló verseire is felfigyelt az *Egymásnak kezét nyújtva századokon át* című értekezésében. Mindemellett idegenforgalmi értekezéseket és esszéket írt Székesfehérvár nevezetes épületeiről. Az *In memoriam György Oszkár* című kötetben a kiadatlan művek közül jó pár költemény mellett sajtó alá rendeztem *Petőfi, Berzsenyi, Népies költészetünkről, Prohászka emléktemplomról, Szent Anna kápolna, Székesegyház és a Babits, a költő* című írásait. Vö. SEBŐK, *In memoriam...*, 121–161.

ciói mentén szinte egyetlen folyamként értelmezi. György Oszkár a *Messze... mesze...* („*Rabsorsom milyen mostoha, / hogy mind nem láthatom soha!*”), a *Recanati* („*Vágyam van és semmire sincs vágyam*”) és az *Egy dal* („*mily végtelen a lelkem / s mily véges a világ!*”) című versek elemzése során felfigyel Babits első kötetében rejlő ambivalens fogalmak kettősségére. A végtelenség és a végeesség; a vágy és a kudarc ellenpólusainak, vagyis az ellentétes motívumok egymásnak feszülő viszonyrendszerének az elemzése a legeredetibb felfedezés György Oszkár írásában.²⁸

Annak ellenére, hogy a székesfehérvári elszigeteltségben élő tanár az 1920-as évektől már nem tartozott Babits szűkebb baráti köréhez; mégis ambicionálta, hogy az első pályaművet ő írja kortársa költészetéről. A *Nyugat*-pályázatra beküldött tanulmányában Babits lírájának 1925-ig tartó szakaszát rendkívüli részletességgel elemzi. A vidéken élő költő-tanár-műfordító csak az 1930-as évektől – kortársaihoz képest megkésve – jelentkezett a *Nyugat*-ban. Mire három önálló verseskötet (*In memoriam*, 1922; *Titkok*, 1926; *A végtelen faszor*, 1930) megjelenése, valamint az összegyűjtött Baudelaire- és Verlaine-fordításai (*A rossz virágai*, 1917; *Jóság*, 1926) után az 1930-as években – valószínű épp Babitsnak köszönhetően – lehetőséget kapott, hogy saját versei is nagyobb nyilvánosságot kapjanak, addigra a történelmi viszonyokból fakadó fenyegetettség árnyékolta be pályáját. Egy több mint száz versből álló modern francia antológia összeállítását tervezte, de fordításai, műremekei és tanulmányai kiadatlan kéziratban maradtak. A pusztító háború vihara elsodorta a költő verssorait, értékes hagyatékának és páratlanul gazdag irodalmi gyűjteményének nagy részét. A töredékes hagyaték számos kézírata azonban mégis újabb mozaikként szolgál a György Oszkár-pályakép megismeréséhez; ugyanakkor jó pár irodalomtudományi dokumentum, többek között a *Babits, a költő* című tanulmány hozzájárul a korabeli szakirodalom gazdagodásához. György Oszkár elemzése Babits lírai életművének 1925-ig tartó szakaszát árnyaltabbá teszi, és a szövegalkotás lehetőségeivel állandóan kísérletező költő szándékának bizonyos mozzanatait újszerű megvilágításba helyezi.

28 György Oszkár ezen észrevétele megegyezik Gintli Tibor megállapításával, miszerint Babits első kötetének koncepciója nem a versek csoportosításában nyilvánul meg, hanem egy „globális összefüggérendszer megteremtése” alapján. GINTLI Tibor, „A Babits-líra viszonya a modernséghez”, in GINTLI Tibor, *Irodalmi kalandtúra: Válogatott tanulmányok*, 82–91 (Budapest: Magyar Irodalomtörténeti Társaság, 2013), 87.